

УДК 327.7(470+571:477)

<https://doi.org/10.46869/2707-6776-2025-31-2>

Держалюк О.М.

<https://orcid.org/0009-0002-9123-8526>

ЦІННІСНИЙ ВИМІР БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В КОНТЕКСТІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу ціннісного виміру європейської безпекової політики в умовах повномасштабної війни Росії проти України. У роботі розглянуто філософські, політичні та правові засади формування спільної зовнішньої й безпекової політики Європейського Союзу, а також їхнє нормативне закріплення в основоположних документах Євросоюзу. У статті констатується, що у XXI столітті ЄС став розуміти себе не стільки економічним об'єднанням, скільки спільнотою цінностей, де демократія, права людини, верховенство права та мирне вирішення конфліктів є не лише ідеалами, а й нормативними засадами, закріпленими в основоположних документах Євросоюзу. Під впливом цих цінностей реалізується зовнішньополітична стратегія ЄС, формується міжнародна ідентичність ЄС, відбувається позиціонування у глобальному та регіональному просторах, будуються відносини із сусідніми країнами. У центрі аналізу знаходиться протистояння між ліберально-демократичною моделлю Заходу та авторитарно-ревізійністською парадигмою Росії, яка відкидає універсальність західних цінностей і прагне відновлення імперського домінування.

У статті розглядаються історичні передумови формування європейської ціннісної ідентичності, інституційні механізми експорту цінностей, а також внутрішні суперечності ЄС – від демократичного дефіциту наднаціональних органів ЄС, до розбіжностей між ліберальними та правоконсервативними державами-членами. Особлива увага приділяється кризовим явищам, що пов'язані із глобальним розколом на демократії та автократії.

Повномасштабна війна Росії проти України призвела до переосмислення безпекової стратегії ЄС, продемонструвавши необхідність переходу до стратегічної безпекової автономії, яка неможлива без спільної безпекової культури європейських країн. На даний момент Україна є одним із провідних елементів європейської безпеки, а її боротьба стала символом стійкості демократичного світу. Успішна інтеграція України до ЄС стане свідченням того, що європейська цивілізація здатна зберігати та поширювати власні цінності навіть у добу глобальної нестабільності.

У статті доводиться, що зміцнення європейської безпеки неможливе без консолідації ціннісних засад і реальної політичної волі до їх захисту, а перемога України є передумовою збереження цілісності європейського простору.

Ключові слова: Європейський Союз, безпекова політика, європейські цінності, стратегічна автономія, війна Росії проти України, ліберальний міжнародний порядок, зовнішня політика ЄС.

Цінності як основа європейської ідентичності

Питання природи цінностей є предметом наукових дискусій, оскільки у суспільствознавчих дисциплінах не існує єдиного підходу до їх розуміння. У якості філософської категорії цінності розглядаються як суб'єктивні уподобання людей, їхні уявлення про бажані та небажані події, речі. Правова доктрина відносить до них гарантовані законодавством стандарти захисту

громадянських, політичних та соціальних прав, які залежать від ступеня розвитку суспільства і держави, а також перебуває в залежності від культурно-історичного контексту. У європейських суспільствах цінності виконують роль об'єднуючого фактора, що безпосередньо визначає основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики.

Проблематика європейських цінностей традиційно посідає одне з центральних місць у працях європейських і вітчизняних вчених. Проте питання ролі цінностей у безпековій і зовнішній політиці ЄС продовжує залишатися малодосліджуваним.

У цьому дослідженні автор спирається на доробок українських науковців, об'єктом наукових інтересів яких були: функціонування сучасної міжнародної системи, зовнішня і безпекова політика ЄС національна безпека України. Серед них необхідно виокремити роботи: Горбуліна В.П., Гриневича В.А., Дубова Д.В., Кононенка С.В., Кудряченка А.І., Лакішика Д.М., Литвиненка О.В., Магди Є.В., Парахонського Б.О., Почепцова Г.Г., Степика М.Т.

Теоретичним фундаментом дослідження слугують праці класиків цивілізаційного аналізу, зокрема Й. Шумпетера, О. Шпенглера, М. Гантінгтона, Ф. Фукуями, З. Бжежинського, Ю. Габермаса, Н. Фергюсона, К. Поланьї, Дж. Найа. Гуманітарні катастрофи ХХ ст. у вигляді двох світових воєн і голокосту спричинили зневіру деяких суспільствознавців у тодішній європейській цивілізації. Інтелектуальний вихід із цього протиріччя вони знайшли у розвитку положень лібералізму. Особливе місце в цьому розрізі займають праці основних ідеологів лібералізму ХХ ст.: Джудіт Шкляр, Гертруди Гіммельфарб, Ісаї Берліна, Карла Поппера, Ганни Арендт, Лайонела Тріллінга. Критики ліберального підходу навпаки, дотримуються погляду, що більшість проблем сучасного Заходу коріняться в лібералізмі який переродився у сучасні химерні форми. Цю позицію репрезентують праці сучасних політологів, а саме: Френсіса Фукуями «Лібералізм і його протиріччя», Самюеля Мойна «Лібералізм проти самого себе», П'єра Манана «Інтелектуальна історія лібералізму», Патріка Дж. Деніна «Чому лібералізм зазнав невдачі», Наїла Фергюсона «Колос: злет і падіння Американської імперії», Пітера Джея і Майкла Стюарта «Апокаліпсис 2000. Економічний крах і самогубство демократії», Роберта Кагана «Про рай і могутність: Америка і Європа в новому світовому порядку».

Європейський Союз є об'єднанням національних держав, які добровільно поступилися частиною свого суверенітету на користь наднаціонального рівня. Його витоки сягають Плану Маршалла (1948 р.) та Угоди про вугілля і сталь (1950 р.), що створили економічну основу європейської інтеграції і одночасно стали прообразом сучасної моделі глобалізації. За своєю суттю, «євроінтеграція є одним із проявів глобалізації, при якій держави поступаються частиною суверенітету у політичній та економічній сферах, а також у культурному вимірі

(мультикультуралізм)» [1, с. 35]. На даний момент ЄС іде шляхом розбудови власної наддержавної форми суверенітету.

Процес економічної і політичної інтеграції потребував також створення європейської постіндустріальної еліти здатної проводити спільну внутрішню та зовнішню політику, керуючись інтересами Союзу в цілому, а не окремих його складових. Протягом другої половини ХХ ст. європейські країни, керуючись переважно економічними інтересами, проводили політику масового залучення мігрантів з третіх країн, що водночас змінювало соціокультурну структуру Європи. У 2009 р. кількість мігрантів у країнах ЄС досягла 32 млн, а у 2020 р. – 87 млн. Водночас уряди західноєвропейських країн взяли курс на створення соціальної держави, обов'язковим елементом якої є політика вирівнювання доходів громадян. У підсумку, крайня малочисельність бідних верств населення у Європі обумовила відсутність масової соціальної бази для лівого та правого екстремізму та інших проявів радикалізму. Стирання розбіжностей між основними партіями проявилось у падінні гостроти ідеологічних та політичних розбіжностей, зменшенні відмінностей у соціальній базі партій, ослабленні значення конфесійних розбіжностей, тощо. В умовах, що склалися політичний мейнстрим західноєвропейських країн дедалі більше почав орієнтуватися на універсальні принципи рівності, прав людини, та толерантності. Усі перелічені процеси були сприятливим середовищем для виникнення мультикультурного суспільства, домінуючою ідеологією якого став лівий лібералізм.

Усі перелічені фактори роблять ЄС унікальним історичним об'єднанням. З часом ЄС став розуміти себе не тільки економічним і політичним союзом, але і спільнотою цінностей. Під впливом європейських цінностей реалізується зовнішньополітична стратегія ЄС, формується міжнародна ідентичність ЄС, відбувається позиціонування в глобальному та регіональному просторах, будуються відносини із сусідніми країнами.

На думку Д. Дубова, привабливість ЄС для оточуючих його країн ґрунтується на «м'якій силі», яка зводиться до трьох концептів: «забезпечення стабільності й безпеки», «доступ до рогу достатку», «прилучення до еліти» [2, с. 155]. Однак, наразі європейський проект стикається з найбільшими у своїй історії викликами. Будучи консолідованим геополітичним гравцем ЄС протистоїть агресивній зовнішній політиці інших глобальних гравців. У кінцевому підсумку це протистояння покаже чия модель суспільно-політичного устрою є більш ефективною. Наразі економічна динаміка ЄС викликає серйозне занепокоєння: за останні 50 років тут не було створено жодної компанії з капіталізацією у 100 млрд доларів і більше. Інвестори все частіше обирають привабливіші ринки з дешевшими енергоносіями, меншими регуляторними обмеженнями, та меншими ризиками, пов'язаними із зеленим переходом. Якщо на початку 1990-х рр. ВВП ЄС був приблизно рівним американському, то зараз ВВП США на третину перевищує європейський. Причини цього відставання

полягають у втраті гнучкості керівництвом ЄС, що трапилося не в останню чергу через його власні ідеологічні установки.

Втратою гнучкості також можна пояснити вихід Великої Британії з ЄС. Велика Британія протягом довгого періоду часу безрезультатно прагнула отримати для себе привілейоване становище у ЄС, завдяки якому б вона могла користуватися режимом вільної торгівлі і не нести обтяжень, викликаних політикою наднаціонального Брюсселя. Її вихід із Євросоюзу завдав цьому об'єднанню репутаційного та іміджевого удару, знизивши привабливість інтеграції як універсального та найбільш дієвого механізму поширення цінностей демократії, процвітання, добробуту і стабільності.

Ціннісна складова безпекової політики Європейського Союзу

Найперша Європейська стратегія безпеки 2003 року була просякнута ідеєю, що єдиним способом зробити світ безпечнішим є поширення демократичних принципів, європейських норм і правил, стандартів хорошого урядування (good governance) у суміжні з Євросоюзом регіони. З початку 2000-х рр. універсальним інструментом європейської зовнішньої політики став принцип «політичної обумовленості» у відповідності з яким в усі угоди з третіми країнами включаються положення про необхідність дотримання прав людини, демократії та верховенства права. Такі формати співробітництва, як асоціація, політика сусідства чи зона вільної торгівлі, мають розвинуту систему моніторингу їх виконання. Тобто ЄС може призупинити дію угоди у випадку порушень демократичних принципів, відсутності ефективного врядування чи неповаги до прав людини. Принцип «більше за більше» передбачає, що країни, які досягають більшого прогресу в імplementації європейських стандартів, отримують більшу фінансову підтримку.

Бельгійський політолог Свен Біскоп, досліджуючи «східну політику» ЄС, дійшов висновку, що вона є результатом саме припущення, що перенесення європейських норм і правил забезпечить сталий розвиток сусідів ЄС. За даними С. Біскопа, одразу після Революції гідності, керівництво ЄС за зачиненими дверима визначилося щодо України: «Україна повинна бути про європейською» [3, р. 110]. При цьому офіційний Брюссель не збирався вступати в геополітичне протистояння з Росією через Україну. Лідери ЄС вважали, що вони мають право на створення зони безпеки, стабільності і процвітання на своєму східному кордоні, що також відповідає економічним інтересам Росії. Втім, як зазначає С. Біскоп, ЄС не взяв до уваги одну очевидну обставину: геополітика все ще має значення, а великі держави грають у силову політику [3, р. 46].

Згідно висновків експертів британського аналітичного центру Chatham House (2021 р.), основоположна розбіжність між Росією та Заходом полягає у різному розумінні суверенітету сусідніх держав. Росія в рамках своєї системи безпеки хоче для себе привілеїв «великої держави», яка матиме свою сферу впливу, а для сусідніх країн – обмеження суверенітету, а також наполягає на праві вести свої внутрішні справи у спосіб несумісний з цінностями демократії, прав

людини і верховенства закону [4]. Аналітики Chatham House визнають західні і російські цінності та інтереси несумісними. З цієї причини будь-які спроби Заходу шукати «спільні інтереси» з Росією приречені на провал. Експерти рекомендують усім західним країнам скоригувати свої довгострокові відносини з Росією з урахуванням цієї реальності [4]. У своєму іншому дослідженні під назвою, «Як закінчити війну Росії в Україні – захист майбутнього Європи і небезпека помилкового світу» (2023 р.) експерти Chatham House висловилися ще радикальніше. «Наступ Росії на Україну нарешті зруйнував багато найзаповітніших фантазій Заходу про Росію як про добродійну державу, з якою Захід може співіснувати. Набагато більше політиків, чиновників і аналітиків зараз готові визнати справжню природу виклику з боку Москви, що це екзистенційний конфлікт не лише для України, але й для заснованого на правилах міжнародного порядку, і що його неможливо вирішити шляхом переговорів зараз, коли Росія, як і очікувалося, розпочала відкриту війну. Така фанатична і така чужа нашому способу мислення ідеологія, як ідеологія нацистської Німеччини, Ісламської держави чи червоних кхмерів, вимагає викорінювання, а не співіснування. Російське керівництво має зрозуміти, що воно допустило колосальну помилку, розпочавши повномасштабну війну проти України, а населення в цілому має зрозуміти, що епоха імперій закінчилася для Росії, як і для інших європейських держав. Без вирішення цих двох викликів Росія ніколи не перестане бути загрозою для Європи» [5].

Європейський Союз від самого початку задумувався як постмодерністський проєкт, спрямований на поглиблення інтеграції на європейському континенті. Зовнішня політика цього об'єднання ґрунтується на цінностях мирного та демократичного світу під егідою ООН. Поширення безпечного середовища є основною метою зовнішньої політики ЄС, а сама концепція безпеки має в ній дуже сильну ціннісну складову.

Найважливішими ціннісними документами ЄС є його установчі договори, Декларація про європейську ідентичність (1973 р.), Маастрихтський договір (Договір про Європейський Союз) (1993 р.), Копенгагенські критерії членства (1993 р.), Амстердамський договір (1999 р.), Лісабонський договір (2009 р.), Хартія основних прав ЄС (2000 р.). У цих документах права і свободи громадян ЄС визначені для всіх країн-учасниць Євросоюзу як цінності, на яких ґрунтується діяльність інститутів ЄС. Вказані документи визначають базові принципи, якими ЄС керується у своїй зовнішній діяльності, та стандарти співпраці із сусідніми державами. Ч. 5 ст. 3 Договору про ЄС прямо зобов'язує країни-члени дотримуватися цінностей ЄС і сприяти їх поширенню в усьому світі, а також сприяти підтримці миру, безпеки та сталому економічному розвитку в усьому світі, солідарності та поваги між людьми, вільної і чесної торгівлі, вживати заходів із викорінювання бідності.

Ці принципи реалізуються через зовнішньополітичні цілі, засновані на широкому розумінні миру, наявність якого означає не лише відсутність

збройних конфліктів, але й усунення глибинних причин їх виникнення, чому має мприяти просування демократії, добросчесного врядування (good governance), прав людини та сталого розвитку. Основна роль у політиці поширення європейських цінностей відводиться «м'якій силі». Наприклад про відповідальність ЄС, як учасника світової політики, йдеться у рекомендаціях Єврокомісії щодо політики стосовно нестабільних держав (2007 р.), у яких підкреслюється, що «дії ЄС повинні бути спрямовані на підтримку демократичного управління, державного будівництва, процесів примирення і захисту прав людини, а також просування політичної волі до реформ через діалог і стимули, а не через умови і санкції» [6].

Будучи об'єднанням, заснованим на ліберальних цінностях, ЄС розглядає ліберальну ідеологію як моральну основу своєї зовнішньої політики. Європейські країни прагнуть експортувати в сусідні країни свої норми, зокрема демократичні цінності і практики, верховенство права, стандарти прав людини та політичний діалог – правила які разом отримали назву good governance (ефективне управління). Для просування хорошого управління ЄС використовує економічні, фінансові та політичні інструменти, включно з фінансуванням незалежних ЗМІ, грантовою підтримкою організацій громадянського суспільства. Євросоюз є першим західним об'єднанням, яке вписало good governance разом із правами людини, демократією та правилами ведення війни у свої торговельні угоди з зовнішніми партнерами.

Високий рівень внутрішньої інтеграції ЄС передбачає наявність внутрішніх механізмів захисту своїх фундаментальних цінностей. Договір про Європейський Союз передбачає заходи реагування на порушення державами-членами цінностей демократії, рівності, верховенства права та прав людини, у вигляді запровадження санкцій проти держави-порушника. Вперше Брюссель використав обмежувальні заходи за відступ від цінностей Євросоюзу у 2000 р. Приводом стало формування в Австрії уряду за участю праворадикальної Австрійської партії свободи. Фактично обмежувальні заходи проти австрійського уряду полягали у його бойкоті з боку національних урядів інших держав. Члени ЄС заявили, що не підтримуватимуть кандидатів цієї країни в загальноєвропейські структури, а також обмежать контакти з послами. Ініціатором таких санкцій у рамках ст. 7 Договору про Європейський Союз виявився Європарламент.

Збройна агресія Росії проти України продемонструвала неефективність існуючих європейських безпекових інститутів, які виявилися неспроможними діяти швидко та рішуче у відповідь на існуючі загрози. Відсутність згуртованості у проведенні спільної європейської політики з безпеки та оборони може бути пояснена різними підходами держав-членів ЄС щодо майбутнього цього об'єднання. Одні країни залишаються прихильниками більшої інтеграції, інші – виступають за збереження власного суверенітету.

Оскільки спільна політика безпеки і оборони перебуває в повній залежності від політичної волі країн-членів ЄС, то за всю історію його існування не було жодного випадку, коли країни-члени ЄС дотримувалися б єдиної позиції щодо необхідності військового втручання. ЄС не зміг діяти як єдине ціле під час воєн на Балканах (1991-1995 рр.) та в Косово (1999 р.). Франція і Німеччина виступили проти військової інтервенції США в Афганістані та Іраку, у той час як деякі європейські країни взяли участь у операції. Під час операції НАТО в Лівії у 2011 р. країни-члени ЄС утрималися від власної військової операції, натомість зосередилися на гуманітарній місії. Армії, навчені офіцерами країн ЄС, зазнали поразки в Іраку (2014 р.) та Афганістані (2021 р.). В Малі військові підготовлені європейськими інструкторами підтримали державний переворот (2021 р.).

Одне з пояснень такого стану речей полягає у тому, що ЄС від самого початку створювався як антипод силовій політиці. Він передав питання оборони у сферу відання НАТО, сподіваючись на плідну співпрацю, де НАТО забезпечує військовий компонент, тоді як ЄС зосереджується на політичних, економічних, гуманітарних і санкційних механізмах впливу. Положення Лісабонського договору (стаття 42, пункт 7) передбачають, що центральна роль в забезпеченні оборони держав-членів ЄС належить НАТО. Берлінський договір (1996 р.) та угода «Берлін плюс» (2002 р.) надають ЄС можливості використовувати ресурси НАТО для проведення власних операцій з управління кризами.

За словами К.В. Зарембо «внутрішнє відчуття безпеки, яке панує як серед європейських суспільств та відрізняє до модерних засобів проведення міжнародних відносин, робить питання безпеки та оборони неперіоритетними для осіб, що приймають рішення на національному та європейському рівнях. Таким чином, спільна зовнішня та безпекова політика Європейського Союзу не отримала такого наповнення, яке здатне було б перетворити її на модерний інструмент взаємодії із зовнішнім світом» [7, с. 26].

Історична опора європейських держав на США у сфері безпеки і оборони захищала їх від внутрішніх проблем, пов'язаних із збільшенням оборонних витрат. Як наслідок, в ЄС немає повноцінної геополітичної стратегії окремої від США, немає збройних сил, здатних захищати інтереси ЄС як самостійного геополітичного суб'єкта, а європейська оборонна промисловість не є розрахованою на швидке нарощування і скоординоване масове виробництво військової продукції.

На тлі суттєвого погіршення безпекового середовища, ЄС у 2016 р. прийняв Глобальну стратегію безпеки та оборони під назвою «Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа» (EUGS) (далі по тексті – Глобальна стратегія). Під час роботи над цим документом зовнішньополітичним відомством ЄС були зроблені висновки з військової агресії Росії проти України, а також з уроків

«арабської весни» (2010-2012 рр.), коли в низці арабських країн демократичним шляхом до влади прийшли релігійні фундаменталісти.

У новій Глобальній стратегії менше йдеться про цінності, натомість метою політики щодо сусідніх держав проголошено досягнення «стресостійкості» (resilience) та «замученості» (connectivity), які означають здатність держави і суспільства співпрацювати з органами ЄС, а також проводити реформи у напрямку протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. У цьому документі Росія вперше оцінюється як основний порушник міжнародного права та стабільності в Європі. Ще одним ключовим трендом Глобальної стратегії став курс на зміцнення оборонного потенціалу ЄС до рівня «стратегічної автономії» у сфері безпеки та оборони.

Після анексії Росією Криму і вторгнення на Донбас керівництво ЄС опинилося перед дилемою: як зберегти взаємовідносини з Росією у якості найбільшого сусіда ЄС і водночас підтримати Україну на шляху євроінтеграції. У Стратегії безпеки ці взаємовиключні задачі втілилися у формулі «вибіркового партнерства». «ЄС буде залучати Росію до обговорення розбіжностей, а також співпрацювати у випадках, коли інтереси будуть збігатися» [8]. Ця ж формула взаємовідносин була прописана у документі, оприлюдненому на сайті Європарламенту «П'ять керівних принципів політики щодо Росії» (квітень 2016 р.) [9].

Про погіршення безпекового середовища для ЄС свідчить опублікований Європейською службою зовнішніх зв'язків звіт «Глобальна стратегія Європейського союзу – три роки потому, шлях вперед» (2019 р.). У ньому наголошувалося, що сучасна міжнародна ситуація характеризується «триваючим переходом від однополярної структури до все більш фрагментованого розподілу сили», а «зростаюча невизначеність і суперництво призводять до оспорювання цінностей, що лежать в основі ліберальної демократії» [10, р. 8].

Повномасштабна агресія Росії проти України 24 лютого 2022 р. стала поворотним пунктом для усієї європейської безпеки. Вона виявила значну вразливість ЄС у сфері оборони, а також продемонструвала неспроможність європейських країн оперативно реагувати на військові загрози без підтримки з боку США. 21 березня 2022 р. Європейська служба зовнішньої політики опублікувала схвалений Радою Європейського союзу політичний документ – «Стратегічний компас безпеки та оборони» (далі по тексту – Стратегічний компас). У документі агресивна політика Росії названа довгостроковою прямою загрозою безпеці Євросоюзу. Стратегічний компас констатував, що будь-які спроби спільних оборонних дій наштовхуються на небажання країн-членів ЄС брати на себе зобов'язання. У документі були запропоновані поступові кроки з розбудови наднаціонального управління у сфері безпеки та оборони ЄС до 2030 року. З цією метою органам ЄС дана рекомендація «використовувати статті Договорів, які дозволяють ухвалювати деякі рішення щодо спільної

зовнішньої політики та політики безпеки кваліфікованою більшістю голосів». Для початку голосування кваліфікованою більшістю пропонується застосовувати до трьох сфер – санкцій, прав людини та кризового управління.

У Звіті Ради ЄС «Погляд у майбутнє 2025» (Forward, 2025) наголошується, що світ переживає «найбільшу кількість активних військових конфліктів з часів Другої світової війни», а криза багатосторонніх інституцій, політична фрагментація та відсутність лідерства створюють «критичний вакуум управління». У документі констатується, що в умовах триваючої російсько-української війни оборона ЄС стикається з труднощами через різновекторність політик держав-членів, що у свою чергу підриває довіру до ЄС як до послідовного геополітичного гравця. Одним із ключових завдань для керівництва ЄС названо досягнення справедливого і тривалого миру в Україні, а також розвиток оборонних спроможностей з метою його гарантування.

У березні 2025 р. Європейська комісія та Верховний представник ЄС із зовнішніх справ оприлюднили «Білу книгу з питань європейської оборони – Готовність до 2030 року» (White Paper, 2025). У документі йдеться про те, що Європейський континент переживає війну високої інтенсивності, небаченої з 1945 року. Констатується, що Росія є найбільш озброєною державою на континенті, в силу того, що вона фактично має військову економіку. Біла книга підкреслює необхідність розвитку європейської оборонної промисловості, посилення підтримки України, інтеграції українського оборонного сектору у загальноєвропейський, а також, укріплення зовнішніх кордонів ЄС, насамперед кордонів із Росією та Білоруссю.

Росія після 1991 року: від демократичних ілюзій до ревізіонізму

Протягом достатньо довгого періоду часу загальний підхід ЄС до Росії полягав у тому, що світовий порядок, який виник після розпаду СРСР у 1991 р., є стійким, а економічна співпраця з Росією дозволить відвернути цю країну від скочування до нового авторитаризму. Однак, як зазначає Фіона Гілл те, що на Заході вважали періодом миру після «холодної війни», дуже імовірно, миром не було. Просто політики воліли не чути слів Володимира Путіна, який ще на початку 2000-х рр. обіцяв відновити могутність Росії, і закривали очі на агресивні дії Росії на пострадянському просторі [11].

У 1992 р. колишній президент США Річард Ніксон дуже точно передбачив майбутнє Північної Євразії: «Захід досі не зміг скористатися моментом, щоб визначити напрямок історії наступних п'ятдесяти років. Якщо Єльцин зазнає невдачі, перспективи на наступні 50 років будуть похмурими. Російський народ не повернеться до комунізму. Але до влади прийде новий, більш небезпечний деспотизм, заснований на екстремістському російському націоналізмі. Якщо переможе новий деспотизм, усі здобутки великої мирної революції 1991 р. будуть втрачені. Війна може спалахнути на території колишнього Радянського Союзу, оскільки новий деспот використає силу для відновлення «історичних кордонів» Росії. Загрози будуть виходити і від колишніх радянських клієнтів,

таких як Ірак, Сирія, Лівія та Північна Корея. Якщо в Росії не виникне стійкої демократії, ми побачимо, як хвиля свободи, що охопила світ, почне відступати, і хвилею майбутнього стане диктатура, а не демократія. Якщо ці ідеї (свободи і демократії) в Росії зазнають невдачі, то це означатиме, що і в Китаї активізуються прихильники «жорсткої руки», які скажуть: «якщо у них не вийшло, значить, і для нас немає жодних причин будувати демократію» [12].

Аналогічну думку у 1993 р. висловив Збігнев Бжезінський у своїй статті «Передчасне партнерство». Її суть зводиться до того, що розпад Радянського Союзу не виключає відродження імперії на його розвалинах, оскільки у венах російської людини, зважаючи на культуру, історію і менталітет, тече «імперський імпульс».

Ендрю Міхта у своїй статті «Російське імперське мислення: розуміння коріння війни в Україні» стверджує, що лідери Західних країн ніколи не звертали увагу на ту обставину, що вони мають справу з ревізіоністською імперією, а отже не мали «реалістичних перспектив розробити дієву стратегію боротьби з Росією ні зараз, ні в майбутньому». На його думку, Росія зупиниться лише тоді, коли побачить справжній західний військовий потенціал та зіткнеться з рішучістю його застосувати [13].

Повномаштабна війна Росії проти України лише підкреслила цивілізаційні розбіжності між Росією і демократичним світом. 30 березня 2023 р. російський уряд оприлюднив нову «Концепцію зовнішньої політики РФ», у якій Росія офіційно проголосила себе «державою-цивілізацією» та «одним із суверенних центрів світового розвитку». У цьому документі США, НАТО та ЄС визначені як загрози «безпеці, територіальній цілісності, суверенітету і традиційним духовно-моральним цінностям Росії». Закономірним продовженням цієї політики стало розпорядження уряду РФ від 17 вересня 2024 р. № 2560-р, яким було затверджено перелік із 47 держав, що нав'язують «деструктивні неоліберальні установки, несумісні з традиційними російськими духовно-моральними цінностями».

Наразі у своєму протистоянні із Заходом Росія намагається довести, що технологічно нерозвинена диктатура, якою є Росія, може перемогти у війні на виснаження економічно і технологічно розвинені демократичні країни. Ідеологічною основою цього припущення є примітне гарвардське дослідження Ендрю Мака, який помітив, що у війнах 1800-1849 рр. слабша у ресурсному відношенні країна досягала успіху у 12% військових конфліктах, натомість у війнах 1950-1998 рр. цей показник зріс до 55%. Вказана обставина пояснюється тим, що у другій половині ХХ ст. номінально слабшій, але більш агресивній стороні не потрібно було отримувати повну перемогу над суперником, натомість було достатньо утримувати зайняті позиції і чекати, поки номінально більш потужніший учасник збройного конфлікту втратить інтерес до його продовження, насаперед під тиском внутрішньополітичних чинників [14]. 3

урахуванням вищесказаного можна стверджувати, що війна на виснаження є випробуванням відкритих суспільств, чутливих до втрат і суспільної думки.

Сучасна російська стратегія ведення війни виходить далеко за межі традиційного використання збройних сил на полі бою. Як свідчить аналіз RAND Corporation, Росія наразі перевела всю державну систему, включно з енергетикою, транспортом, освітою, медициною та інформаційним простором у режим фактично військового функціонування. Саме ця інституційна звичка до тотальної мобілізації відрізняє російський підхід від західного, де військова та цивільна сфери залишаються розділеними [15].

Незважаючи на цю здатність до мобілізації, «Російська Федерація, з огляду на ресурсну слабкість і ціннісну непривабливість, неспроможна бути одним із полюсів глобальної владно-силової конфігурації, а свій міжнародний статус вона здатна підтримати, лише сіючи хаос і підриваючи потенціал інших держав» [16, с. 31]. Протягом багатьох років Росія намагалася використовувати «м'яку силу» для впливу на різні країни Східної Європи, однак не змогла конкурувати з ЄС. Покажемо, у цьому випадку, є приклад нещодавніх парламентських виборів у Молдові 28 вересня 2025 р., на яких чергову перемогу отримали проєвропейські сили, довівши, що якщо на виборах вирішується доля зовнішньополітичного курсу країни, перемогу отримують прихильники євроінтеграції.

На думку багатьох експертів нинішня Росія володіє статусом уявної великої державності (*overachiever major power*), оскільки її бажання бути глобальним гравцем не підтверджується ресурсним потенціалом. У доповіді Дарендорфського форуму «Європейський Союз у світі 2025 року» зазначено, що можливості довгострокового розвитку Росії визначаються такими параметрами, як чисельність населення, якість людського капіталу, розмір і структура економіки, здатність до технологічного розвитку. Наразі європейські експерти не бачать, які із цих факторів можуть забезпечити економічне зростання в Росії. В очах європейських експертів ці показники мають більше значення, ніж активна зовнішня політика Москви, модернізація збройних сил, або інші пропагандистські кроки, які демонструють суверенітет [17].

Деякі українські дослідники звертають увагу на демографічний чинник. Приплив мусульманських мігрантів у російські міста сприяє зростанню частки населення, яке походить фактично з доіндустріальних суспільств. В довгостроковій перспективі Росія сама може відкотитися на доіндустріальну стадію розвитку, де провідною галуззю економіки буде торгівля. «Внаслідок цієї деградації Росія втратить здатність не тільки підкорювати нові вершини, але й користуватися своїми старими досягненнями у всіх сферах – науці, ВПК, промисловості, транспорті або ІТ» [18].

На думку колишнього міністра оборони Великої Британії Бена Воллеса, головною загрозою для Кремля є привабливість цінностей ЄС і НАТО, яким вона не може нічого протиставити [19]. Колишній посол США в Україні Джон

Гербст вважає, що протиборство Росії із Заходом не досягає рівня цивілізаційної кризи, а є лише реваншистською реакцією, приреченою на провал. «Цілі Путіна виходять далеко за межі України, але він зазнає невдачі, бо керує економікою, яка не здатна витримати його імперіалістичної концепції» [20].

Водночас Росії вдалося перетворити пострадянський простір на зону конфліктів глобального масштабу. Але це трапилося не тому, що вона настільки потужна, а через відсутність належної протидії з боку Західних держав. Європейська політика сусідства, започаткована у 2003 р., не мала ефективних інструментів реагування на військові конфлікти в пострадянських країнах. Відсутність програми гарантування безпеки учасників східного партнерства була зумовлена специфікою європейського світогляду, в рамках якого важко було уявити, що Росія відмовиться від вигідної економічної співпраці з ЄС заради своїх імперських амбіцій. Як показує час, замість взаємовигідного співробітництва Росія обрала найгірший варіант з усіх можливих – заперечення західних цінностей, норм і правил, що зробило її символом нового хаосу.

Російські опозиційні публіцисти бачать проблему у тому, що поспішне насадження західних цінностей викликало у Росії негативну культурну реакцію, кульмінацією якої стала диктатура Володимира Путіна [21]. Як відомо, свого часу російське керівництво дуже болісно відреагувало на негативну реакцію західних урядів та неурядових організацій, яка виявилася у частковому бойкоті Зимових Олімпійських ігор у Сочі, на прийняті російською владою рішення про захист релігійних цінностей (прецедент Pussy Riot, 2012) та запровадження обмежень на розповсюдження інформації про неприродні сексуальні стосунки (відповідний федеральний закон був прийнятий у 2013 р.). На нашу думку, даний погляд є хибним, оскільки він не враховує увесь культурно-історичний контекст, у якому відбулися вказані події. За своїм світоглядом В. Путін ніколи не розглядав пострадянські країни як незалежні держави. Ще у 2005 р. під час візиту до Гановера він стверджував, що якщо Україна увійде до Шенгенської зони, а Росія ні, то це буде розділення народу, яке нагадує розділення Німеччини на Західну та Східну. Російська військово-політична література є просякнутою світоглядом російського геополітика Олександра Дугіна, суть думок якого зводиться до того, що світ ділиться на атлантистів на чолі із США та євразійців на чолі з Росією. Обидва полноси сили не можуть перемогти один одного на території суперника, тому боротьба між ними ведеться на території суміжних держав. У відповідності з цим світоглядом Західні країни сприймаються як носії ворожих інтересів, а міжнародні відносини – як гра з нульовою сумою, де виграш одного означає програш іншого. Усі сусідні держави, в російському розумінні, не мають справжнього суверенітету оскільки вони є «полем протистояння» між Росією і США.

Повномасштабна війна Росії проти України стала випробуванням для всієї системи міжнародної безпеки. Вона з усією наочністю продемонструвала

глибокі ціннісні розбіжності між російською диктатурою і демократичним світом. Коли керівництво РФ звинуватило Захід, що це саме він спровокував Москву на війну проти України, вперше в своїй історії Єлисейський палац назвав цю позицію Кремля «параноєю» [22].

Офіційні особи західних країн наразі усвідомлюють, що неспроможність Росії протидіяти створенню нового світового порядку після «холодної війни» аж ніяк не означало згоду з ним. Аналіз американсько-російських відносин за останні тридцять років свідчить, що усі американські президенти, без виключення, мали наприкінці своєї каденції гірші відносини з Москвою, ніж на момент вступу на цю посаду.

До 24 лютого 2022 р. у західних країн не було єдиного погляду на військову агресію Росії проти України. Одні країни вважали її територіальним конфліктом, інші (зокрема США) – екзистенційним викликом для всієї західної системи. Після повномасштабного вторгнення країни-союзники зблизилися в думці, що успіхи Росії у війні з Україною становлять пряму загрозу для країн НАТО [23]. Згідно з аналітикою Американського інституту підприємництва, оприлюдненою у січні 2025 р., досягнення Росією своїх стратегічних цілей у війні з Україною коштуватиме американському бюджету додаткових 800 млрд. доларів оборонних витрат до 2029 року. У той час, як «короткострокові витрати на допомогу Україні, щоб вона могла захистити себе від російської агресії, набагато дешевші, ніж довгострокові витрати на те, щоб дозволити Росії перемогти», – підсумовує Американський інститут підприємництва у своєму аналізі [24].

Адміністрація тогочасного президента США Дж. Байдена намагалася ізолювати Росію на міжнародному рівні за принципом «демократичні країни проти авторитарних». На відміну від ситуації із постачанням зброї, санкційна політика між США та ЄС завжди мала скоординований характер. У спільному комюніке за підсумками саміту США-ЄС 2023 року (“U.S.-EU Summit joint statement”, 2023) сторони підтвердили намір проводити скоординовану політику у сфері санкцій і експортного контролю з метою протидії незаконній та неспровокованій війні Росії проти України. На 25-му засіданні представників коаліції у форматі Рамштайн, яке відбулося 9 січня 2025 р., Контактна група з підтримки України затвердила план допомоги ЗСУ до 2027 року. Масштаби військової та економічної допомоги Україні, послідовність антиросійських санкцій і заяви західних лідерів свідчать про відсутність у європейських країн намірів йти на поступки Росії і згортати допомогу Україні. На даний момент лідери провідних європейських країн вважають, що прийнятним варіантом закінчення загарбницької війни Росії проти України може бути ситуація, за якої Україна буде суверенною та обороноздатною державою, навіть за умови коли Росія збереже свій контроль над окупованими територіями.

Криза ліберального світового порядку

Сучасний світ у всіх своїх основних рисах є витвором євроатлантичної цивілізації. Усі ключові міжнародні інституції – ООН, СОТ, МВФ, Світовий банк, Кіотський протокол, Міжнародний кримінальний суд засновані на західних цінностях. Зацікавленість західних країн у поширенні свого способу життя має своє раціональне пояснення. Таким чином вони створюють для себе безпечне міжнародне середовище. Ідейною основою такої політики є припущення, що демократичні країни між собою не воюють, а усі конфлікти вирішують у мирний спосіб.

Зовнішньополітичні доктрини провідних західних країн просякнуті ідеєю «ліберального міжнародного порядку», який існує на основі демократії, прав людини та ринкової економіки, як універсальних цінностей. Міжнародні конфлікти дедалі частіше описуються в термінах протистояння «демократії проти диктатури». Застосування сили проти Югославії, Іраку і Афганістану вважалося морально прийнятним саме тому, що ці країни вважалися порушниками загальнолюдських цінностей. З цієї причини стала можливою заява тодішнього прем'єр-міністра Великої Британії Тоні Блера, що: «В Косово ведеться війна нового типу – війна, що має на меті не захоплення території, а утвердження загальнолюдських цінностей» [25].

Ліберальний сценарій розвитку світу передбачав появу все більшої кількості демократичних країн, все більшої економічної взаємозалежності між ними і необхідність все більш тісної політичної інтеграції. Свою історичну місію у цих процесах сучасна ліберальна еліта бачила у тому, щоб якнайтіснішим чином інтегрувати державні інститути та національні економіки у глобальні транснаціональні мережі. За логікою ідеологів сучасного лібералізму усі сучасні нації і культури є штучними конструкціями, а отже можуть бути змінені. Як очікувалося, кінцевою метою «ліберального світового порядку» буде створення єдиної світової цивілізації, у якій регулююча роль держави буде зведена до мінімуму, а різноманітні традиції та культури будуть витіснені новою універсальною спільнотою.

Соціологічні дослідження підтверджують зростання ціннісного розриву між західними суспільствами, які дедалі більше орієнтуються на індивідуалізм і секуляризм, та рештою світу, жителі якого продовжують дотримуватися традиційних та колективістських цінностей, заснованих на наявності у індивіда колективної ідентичності [26]. Як показує час, поширення ідеологічних установок лібералізму на інші частини світу є завідомо конфліктною справою.

Прихильники лібералізму вважають критерієм розвитку цивілізації рівень економічних і політичних свобод у суспільстві. Найпримітнішим елементом лібералізму є толерантність як заборона на протидію будь-яким формам самоствердження. Зворотньою стороною емансипативних ліберальних цінностей є руйнування нематеріальних стимулів і мотивів людської діяльності, послаблення соціальних зв'язків, втрата індивідами колективної ідентичності, в

силу чого більшість європейців виявляють низький рівень готовності захищати власні країни у випадку війни. В західних культурах самоствердження часто носить принципово антитрадиціоналістський, антирелігійний і позакультурний характер, так звану «культуру скасування». «Фатальним недоліком послідовного застосування таких ідеологізованих особливостей лібералізму є неспроможність держави не лише брати на управлінське озброєння превентивну політику, а й загалом неготовність своєчасно реагувати на загрози» [27, с. 83].

Відомий американський політолог Семюел Гантінгтон припустив, що після перемоги Заходу над комунізмом у холодній війні більшість конфліктів у світі матиме міжцивілізаційний характер. Насамперед це стосується конфлікту між Заходом та ісламським світом. Згодом С. Гантінгтон робив висновок, що Захід протистоятиме всьому світові – *West against the rest*. Причину цього він вбачав у прагненні різних цивілізацій зберегти власну самобутність перед обличчям західного універсалізму, який транслює західні цінності, інститути та практики.

Політичні теоретики Джозеф Генрік у праці «Найдивніші люди» (2020 р.) та Джон Міршаймер у книзі «Великий обман» (2018 р.), Йорам Хазоні у книзі «Чеснота націоналізму» (2018 р.) вважають, що ідея про легку адаптацію незахідних суспільств до західного лібералізму є хибною. Історія свідчить, що «західна цивілізація завоювала світ не завдяки перевазі своїх ідеалів, цінностей або релігії, а насамперед завдяки вмільо організованому насильству» [27, с. 98]. У сучасному світі США залишаються ключовою країною для долі всього західного світу саме завдяки своїй військовій потужності.

На думку британського дослідника Марка Леонарда, колективний Захід пропустив момент, коли глобалізація створила світову поляризацію та викликала «епідемію заздрості». Глобалізація породила протидію у вигляді політики, заснованій на питанні ідентичності, почутті образи і бажанні «повернути контроль», забрати його в іноземців, міжнародних організацій, і в світових еліт [28]. Прикладом цього процесу є вихід Великої Британії з ЄС, який відбувся через те, що її громадяни відчули, що їхню думку наднаціональні органи ЄС ігнорують. Схожої позиції дотримується і Домінік Муазі у своїй книзі «Геополітика емоцій. Як культура страху, приниження і надії змінюють світ» (2016 р.). Згідно з його висновками в сучасному світі культура визначає геополітику нарівні з національними інтересами.

Про необхідність нового підходу свідчить стаття президента Фінляндії професора Олександра Стубба у виданні *The Economist* від 4 липня 2024 р. під назвою «Цінності Заходу є важливими, але також існує реалізм». О. Стубб зазначає: «було б помилкою для Заходу думати, що Південь тяжітиме до нього лише через цінності чи силу свободи та демократії. Захід має почати думати про глобальну систему, де правила та норми не просто приймаються, а й створюються Півднем. Щоб завоювати довіру Півдня, Захід повинен прийняти те, що я називаю реалізмом, заснованим на цінностях. Глобальні виклики, такі

як зміна клімату, імміграція та економічний розвиток, не можуть бути вирішені лише державами-однодумцями. Мова йде не про ціннісний компроміс, а про усвідомлення того, що для досягнення прогресу, ви повинні поступитися деякими своїми інтересами».

Вихід Великої Британії із складу ЄС та прихід до влади в низці країн Центрально-Східної Європи правоконсервативних партій має глибоке ідеологічне підґрунтя. В основі цих процесів знаходиться невдоволення моделлю політичного устрою, за якого ігнорується право національних урядів самостійно визначати свою внутрішню політику. Як відомо країни Східної Європи виступають проти нинішньої міграційної політики ЄС, але в Брюсселі їхня позиція під час підготовки рішень не береться до уваги. На це накладається дилема демократичного дефіциту, тобто відсутності прямої відповідальності наднаціональних органів ЄС перед населенням.

Нинішній прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан називає панівну на даний момент в Угорщині ідеологію «неліберальною демократією». Під нею він розуміє демократичну систему, яка існує без ліво-ліберальних цінностей. У багатьох країнах Центрально-Східної Європи, і насамперед Угорщині і Польщі, «неліберальна демократія» є діючою альтернативою ліберальним системам Західної Європи. Її основний постулат зводиться до того, що легітимність зовнішньої і внутрішньої політики кожної країни ЄС повинна ґрунтуватися на «народному суверенітеті», а культурна самобутність Європи, як одного з центрів світової цивілізації, та її окремих країн повинна бути збережена.

У якості реакції на проблему, Єврокомісія час від часу ставить питання обмеження виплат з позабюджетного фонду та дотацій з бюджету ЄС країнам, які не дотримуються принципу верховенства права Євросоюзу над національним. За ініціативи Єврокомісії ще 4 квітня 2019 р. Європейський парламент підтримав пропозицію про можливість позбавлення фінансових дотацій тих країн-членів ЄС, які порушують фундаментальні цінності та закони Євросоюзу (так званий механізм «Rule of law»).

Віра лівих лібералів у свою виняткову здатність керувати країною ніколи не була підкріплена фактичними даними. Спад їхнього електорального представництва у США є результатом невдоволення виборців, лівою політикою, що є занадто обтяжливою для економіки країни. Прихід на посаду президента США Дональда Трампа є частиною глобального руху проти феномену глобалізму та політичних еліт, що його уособлюють. Лівий лібералізм фігурує у якості негативного явища в усій риторичі Д. Трампа. Особисто віце-президент США Дж. Д. Венс характеризує свій світогляд як «постліберальний правий».

Під час другого терміну адміністрації Д. Трампа США перейшли до відвертого демонтажу ключових елементів партнерства з європейськими союзниками щодо підтримки ліберального світового порядку. Як очікується,

після цих дій США перетворяться на звичайну державу, що буде сфокусована на захисті своїх національних інтересів.

За великим рахунком «конфлікт між демократами та республіканцями зумовлений зовсім різними поглядами на світову політику та економіку. Якщо демократи бачать майбутнє як глобалізований цифровий світ, у якому ключову роль відіграватимуть транснаціональні корпорації, а роль національних держав буде мінімізована, то республіканці виступають за наукову революцію на базі національної економіки США та збереження провідної ролі держави» [29]. Ідеологічним маніфестом цього руху можна вважати документ «Проект-2025», обсягом 900 сторінок, підготовлений консервативним аналітичним центром Heritage Foundation для Республіканської партії. Президент Heritage Foundation Кевін Робертс визначив чотири основні цілі пропонованої політики: відновити сім'ю як центральну частину американського життя; демонтувати адміністративну державу; захищати суверенітет та кордони країни; забезпечити Богом дані індивідуальні права на вільне життя [30].

Консервативні сили, що прийшли до влади у США, виступають проти доктрини обмеженого суверенітету, посилення ролі транснаціональних корпорацій та міжнародних організацій, з одночасним послабленням ролі національних держав. Показовим у цьому розрізі є висловлювання американського політика Джона Болтона адресоване європейцям: «Не задовольняючись лише передачею свого суверенітету Брюсселю, вони також вирішили передати частину нашого суверенітету міжнародним інституціям» [31, р. 221]. Повертаючись до роздумів про місце Європейського Союзу серед основних центрів сили, необхідно зазначити, що США, Китай і Росія, незважаючи на всі відмінності, мають спільне у підході до ЄС, а саме: заперечення ліберальної моделі європейської інтеграції, заснованій на колективному суверенітеті та європейському законодавстві. Звідси у провідних гравців зневажливе ставлення до «суперліберальної, декадентської та розколотої Європи, яка ніби-то прямує до свого занепаду» [32, с. 56.].

У політичних та експертних колах Західних країн зростає переконання, що політична система сучасного Китаю, яка заснована на монополії влади Комуністичної партії Китаю, є стійкою. На думку економіста Дена Вана з Інституту Гувера приклад Китаю доводить, що інноваційний розвиток економіки є можливий в рамках недемократичної політичної системи. Це вказує на помилку західних інтелектуалів, які говорили про пряму залежність політичної сфери від економічного базису, і бачили зв'язок між демократією, лібералізмом і економічним розвитком. На думку Д. Вана ключовим фактором розвитку економіки, як зараз, так і протягом усієї історії людства, є вміння залучати фінансування під економічні проекти. Чим і пояснюється успіх Китаю. Д. Ван переконаний, що якщо зараз західні країни підуть курсом деіндустріалізації та перейдуть до економіки заснованої на інформації та фінансових послугах, то вони неминуче втратять економічне та військове

лідерство на користь Китаю. Поточну торгівельну війну адміністрації Д. Трампа з Китаєм він вважає запізнілою, але перевагу Америки можна зберегти, якщо вона піде шляхом Китаю і почне відроджувати власну промисловість [33].

Меркантильні мотиви адміністрації Д. Трампа відображають прагнення США зберегти свою глобальну перевагу у світі. Рекордні витрати на оборону у США заплановані на 2026 рік можуть бути пояснені конкретною необхідністю: американська економіка повинна розвиватися з перспективою участі у серйозному збройному конфлікті.

Заслуговує на увагу висновок американського політолога Едварда Люттвака, який припустив, що сценарій дезінтеграції Росії може бути не вигідний для США. «Якби Російська Федерація розпалася, ми б негайно втратили Монголію, Казахстан, Киргизію, Таджикистан і Узбекистан. Усі вони відійшли б до Китаю. Тоді Китай став би країною, що володіє всіма відомими корисними копалинами і величезною територією. Він став би значно більш самодостатнім, менш залежним від імпорту продовольства і палива». Едвард Люттвак висловив впевненість у близькій війні Китаю проти США: «Ми маємо знайти спосіб вийти з цього воєнного конфлікту (Росії й України – *О.Д.*), але в нас немає способу вийти з війни з Китаєм. Китай іде до війни, бо Сі Цзіньпін хоче відродити китайський народ. Обмежена війна, яку хоче Сі, буде вестись зі Сполученими Штатами у вигляді морського зіткнення» [34].

Експерти некомерційної дослідницької організації Marathon, пов'язаної з адміністрацією Д. Трампа, дотримуються наступного погляду. Вони вважають, що США повинні скористатися стратегічною послідовністю дій, розподіляючи зусилля між європейськими та індо-тихоокеанськими союзниками, щоб поетапно нейтралізувати загрози багатополярного світу, а не боротися з усіма одночасно. Така стратегія потребує нейтралізації Ірану, ослаблення енергетичної та промислової потужності Росії протягом наступних 2-3 років і, в кінцевому підсумку, концентрації всіх ресурсів США на протистояння з Китаєм [35].

Таким чином, стратегічна думка США передбачає поетапне зниження впливу Росії як засіб підготовки до ключового конфлікту з Китаєм, шляхом використання геополітичних можливостей для стабілізації міжнародної системи та обмеження потенційних загроз у глобальному масштабі.

У контексті вищесказаного доречними є наступні узагальнення:

1. Слабка репутація колективного Заходу напередодні повномасштабного вторгнення Росії до України 24 лютого 2022 р., ймовірно, сприяла формуванню у Кремлі переконання про можливість успішного здійснення окупації України без серйозних перешкод для Росії з боку Західних країн. Підстави так думати у російського керівництва були. Незадовго до повномасштабного вторгнення колективний Захід зазнав поразки в Афганістані. Реакція Західних країн на анексію Криму і війну на Донбасі була більше ніж стриманою. Продовження

імпорту російських енергоносіїв провідними країнами Європи свідчило про їхню значну залежність у цій сфері. Саме позиція Німеччини змусила адміністрацію Дж. Байдена у травні 2021 року скасувати санкції проти компанії-оператора газопроводу «Nord Stream 2 AG». Це рішення фактично дозволило завершити будівництво газопроводу «Північний потік – 2», попри очевидну небезпеку цього проекту для енергетичної безпеки Європи і прямій загрози національній безпеці України.

З початком повномасштабного вторгнення РФ 24 лютого 2022 р. колективний Захід продемонстрував безпрецедентну однаковість у відповіді на агресію. Це виявилось у політичній, фінансово-економічній та військово-технічній підтримці України з боку держав, що увійшли до так званої антипутінської коаліції. Протидія російській агресії дала можливість Західним країнам підтвердити репутацію гарантів міжнародного права, демократії і прав людини. Якщо до 24 лютого 2022 р. у західних країн не було єдиного погляду на військову агресію Росії проти України, одні країни вважали її територіальним конфліктом, інші (зокрема США) – екзистенційним викликом для всієї західної системи, то після повномасштабного вторгнення країни-союзники зблизилися в думці, що військові успіхи Росії у війні з Україною становлять пряму загрозу для країн НАТО.

Існує достатньо обгрунтоване припущення, що план Росії у 2022 р. полягав у швидкому захопленні України та створенні прямої військової загрози східному флангу НАТО, що змусило б США зосередити сили на обороні Європи. Це, у свою чергу, дало б Китаю можливість реалізувати стратегічну мету з приєднання Тайваню.

Масштаби військової та економічної допомоги Україні, послідовність антиросійських санкцій і заяви західних лідерів свідчать про відсутність у них намірів іти на поступки Росії. На даний момент лідери провідних європейських країн вважають, що прийнятним варіантом закінчення загарбницької війни Росії проти України може бути ситуація, за якої Україна буде суверенною та обороноздатною державою, навіть за умови, коли Росія збереже свій контроль над окупованими територіями.

Нині між Росією та Європейським Союзом існує глибокий ціннісний розрив у підходах до європейської безпеки і майбутнього світового порядку. Основоположна розбіжність між Росією та Європою полягає у різному розумінні суверенітету сусідніх держав. Росія в рамках своєї системи безпеки хоче для себе привілеїв великого геополітичного гравця, який має свою сферу впливу, а для сусідніх країн – обмеження суверенітету, а також наполягає на праві вести свої внутрішні справи у спосіб несумісний з цінностями демократії, прав людини і верховенства закону. З цієї причини будь-які спроби Євросоюзу шукати точки дотику з Росією приречені на провал. Європейським країнам необхідно скоригувати свої довгострокові відносини з Росією з урахуванням цієї реальності.

2. У довгостроковій стратегії стримування російської експансії євроінтеграція України повинна бути ключовим елементом. Успішна євроінтеграція України дозволить ЄС спроектувати свій політичний вплив і підтримувати стабільність на Кавказі, в Центральній Азії та на Великому Близькому Сході.

Проведені в Україні реформи ніколи не були прикладом успішної соціально-економічної трансформації. Рішення Європейської ради про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі 23 червня 2022 р. є, передусім, актом підтримки боротьби українського народу проти російської агресії, а не результатом завершення структурних реформ. Щодо інтеграції в НАТО, то Україна ніколи не перебувала в безпосередній близькості до вступу. Підтвердженням чому є слова колишнього канцлера Німеччини Ангели Меркель, що заявка України на членство в Альянсі у 2008 р. не отримала належної підтримки через наявність військової бази Чорноморського флоту РФ у Криму [36].

На нашу думку, український «національний проект» до теперішнього часу є скоріше трансформаційним, ніж модернізаційним. Для успішної інтеграції в євроатлантичний простір Україні ще належить пройти шлях, який подолали країни Центральної та Східної Європи наприкінці ХХ ст. Це передбачає не лише інституційні реформи, а й глибоке внутрішнє засвоєння базових цінностей – зокрема, принципів верховенства права, демократичного управління, ринкової економіки та захисту прав людини. Принагідно можна згадати висновки американських політологів Фаріда Закарія і Адама Пшеворського, про те, що стійкість демократії є прямо пов'язаною з рівнем економічного розвитку. З низькими економічними показниками Україна не може бути форпостом військового та цивілізаційного стримування Росії в довгостроковій перспективі. А одже, економічна модернізація виступає умовою існування нашої країни.

3. Євроінтеграція є одним із проявів глобалізації, при якій держави поступаються частиною суверенітету у політичній та економічній сферах, а також у культурному вимірі (мультикультуралізм). Це створює для України додаткові труднощі оскільки потребує від держави не пасивного підкорення зовнішнім силам, а активної роботи над формуванням та захистом власного ціннісного простору і над зміцненням зв'язку між державою та громадянами на основі спільних моральних орієнтирів.

Список використаних джерел та літератури

1. Хамітов Н., Любимий Я. Євроінтеграція і суверенітет України: екзистенціально-особистісні та екзистенціально-комунікативні виміри. *Людина. Екзистенція. Культура. Підхід філософської антропології як метаантропології: зб. наук. пр.* / за ред. Н. Хамітова, С. Крилової. Київ: КНТ, 2020. С. 35–59.

2. Дубов Д. «М'яка» десуверенізація країн-членів Європейського Союзу. *Політичний менеджмент*. 2007. № 5. С. 148–159. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/dubov_m_iaka.pdf
3. Biscop S. *European Strategy in the 21st Century: New Future for Old Power*. New York: Routledge, 2018. 154 p.
4. Викриваємо міфи про Росію, які насаджує Путін. *Універсум*. 2021. № 7–8. URL: <https://universum.lviv.ua/data/magarticles/files/2933.pdf>
5. How to end Russia's war on Ukraine. *Chatham House*. 3 October 2023. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/06/how-end-russias-war-ukraine/summary>
6. European Commission. *Towards an EU Response to Situations of Fragility*. Brussels, 25.10.2007. URL: https://capacity4dev.europa.eu/library/towards-eu-response-situations-fragility-0_en
7. Зарембо К.В. Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС: постмодерна відповідь на модерні виклики. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: зб. наук. пр. 2013. Вип. 114, ч. II. С. 21–27. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/54/37>
8. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. June 2016. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en
9. Five principles guiding the EU's policy towards Russia. *European Parliament*. 14 March, 2016. URL: <https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/five-principles-guiding-the-eu-s-policy/product-details/20220114DPU32022>
10. The European Union's Global Strategy Three Years On: Looking Forward. *The Diplomatic Service of the European Union*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-unions-global-strategy-three-years-moving-forward_en
11. Чурікова Н. Як війна, яку розв'язала Росія, перекреслює глобалізацію – оглядачі. *Голос Америки*. 05 серпня 2022. URL: <https://www.holosameryky.com/a/rosijska-vijna-perekreslyla-globalizatsiju/6687985.html>
12. Nixon R. How to Lose the Cold War. *The New York Times*. 10 March 1992. URL: <https://www.nytimes.com/1992/03/10/opinion/how-to-lose-the-cold-war.html>
13. Чурікова Н. Міхта: Захід не має відповіді на “російське питання”, бо не наважується його навіть поставити. *Голос Америки*. 03 січня 2025. URL: <https://www.holosameryky.com/a/strategia-zakhodu-shchodo-rosiji/7922468.html>
14. Mack A. Why big nations lose small wars: the politics of asymmetric conflict. *World Politics*. Volume 27, Issue 2, January 1975, pp. 175–200. URL: <https://doi.org/10.2307/2009880>
15. How Russia Fights: A Compendium of “Troika” Observations on Russia’s “Special Military Operation” (24 February 2022 – 30 June 2024). *RAND Corporation*. URL: https://www.army.mil/article/286922/how_russia_fights
16. Власюк О.С., Кононенко С.В. *Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни: монографія*. Київ : НІСД, 2017. 304 с.
17. European Union in the World 2025: Scenarios for EU Relations with Its Neighbours and Strategic Partners / ed. by M. Sus, F. Pfeifer. *Dahrendorf Forum*, 2016. URL: https://dahrendorf-forum.eu/wp-content/uploads/2016/05/Dahrendorf_Analysis_EU_2025_15.pdf
18. Вишневецький Ю., Денисенко В. Біла раса Путіна. Демографічні причини війни проти України. *Ділова столиця*. 20 листопада 2024 р. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/politics/demografiya-yak-dvigun-viyni-chi-mig-putin-ne-napasti-na-ukrajinu-20112024-511974>
19. Wallace B. Judge Putin's intent by the poison flowing from his pen. *The Times*. 17 January 2022. URL: <https://www.thetimes.com/world/russia-ukraine-war/article/ben-wallace-judge-putins-intent-by-the-poison-flowing-from-his-pen-q53q7dg7j>
20. Промова Джона Гербста: Це не Росія проти Заходу, це реакція проти майбутнього. *Вокс Україна*. 29 квітня 2015 р. URL: <https://voxukraine.org/a-must-read-john-herbst-speech-at-jce-conference-ukr>

21. Два заблуждення Запада. Как провалилась вера в универсальные институты и почему попытка насаждать их может обернуться повторением трагедии XX века. *Новая газета*. 2 августа 2025 г. URL: <https://novayagazeta.eu/articles/2025/08/02/dva-zabluzhdeniia-zapada>
22. Франція назвала промову Путіна щодо України “параноїдальною”. *Детектор медіа*. 22 лютого 2022 р. URL: <https://detector.media/infospace/article/196761/2022-02-22-frantsiya-nazvala-promovu-putina-shchodo-ukrainy-paranoidalnoyu-zmi/>
23. Україна и за ее пределами: формирование будущего европейской безопасности. *Международная кризисная группа*. Доклад по Европе № 272. 1 февраля 2025 г. URL: https://www.crisisgroup.org/sites/default/files/2025-02/272-europe-security-future-ru_1.pdf
24. Поразка України коштуватиме США набагато більше, ніж допомога: звіт American Enterprise Institute. *Texty.org.ua*. 9 січня 2025 р. URL: <https://texty.org.ua/fragments/114218/porazka-ukrayiny-koshtuvatyme-ssha-nabahato-bilshe-nizh-dopomoha-zvit-american-enterprise-institute/>
25. Stephens P. Fighting a Just War. *Financial Times*. 16 April 1999. P. 12.
26. Western values are steadily diverging from the rest of the world's. *The Economist*. 3 August 2023. URL: <https://www.economist.com/interactive/international/2023/08/03/western-values-are-steadily-diverging-from-the-rest-of-the-world>
27. Михальченко М.І., Самчук З.Ф., Шайгородський Ю.Ж. Зміна цивілізаційної парадигми розвитку України: теоретико-методологічний аналіз. Київ: ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. 552 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/publication/zmina-tsyvilizatsijnoi-paradyhmy-rozvytku-ukrainy-teoretyko-metodolohichnyj-analiz/>
28. Чурікова Н. Як війна, яку розв'язала Росія, перекреслює глобалізацію. *Голос Америки*. 05 серпня 2022. URL: <https://www.holosameryky.com/a/rosijska-vijna-perekreslyla-globalizatsiju/6687985.html>
29. Бирюков В. “Мир будет разделен на два лагеря”: какими могут быть контуры нового миропорядка в ближайшие годы. *Военное обозрение*. 2 декабря 2023 г. URL: <https://topwar.ru/231292-mir-budet-razdelen-na-dva-lagerja-kakimi-mogut-byt-kontury-novogo-miroporjadka-v-blizhajshie-gody.html>
30. Project 2025: The right-wing wish list for Trump's second term. *BBC News*. 14 February 2025. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c977njnvq2do>
31. Bolton J. Should we take global governance seriously? *Chicago Journal of International Law*. 2000. Vol. 1, No. 2. P. 205-221. URL: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1090&context=cjil>
32. Арбатова Н.К. Станет ли Европейский Союз мировым центром силы? (тенденции, возможности, риски). *Мировая экономика и международные отношения*. 2020. Т. 64, № 6. С. 51–65. URL: https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/06_2020/06-Arbatova.pdf
33. Овчинский В. Пекин восходит на мировой трон? *Изборский клуб*. 8 сентября 2025 г. URL: <https://izborsk-club.ru/27293>
34. Luttwak E. American Power at Home vs. Abroad, China, Immigration, the Competency Crisis, and more. *IM-1776: Online magazine of cultural and sociopolitical analysis*. 4 October 2023. URL: <https://im1776.com/2023/10/04/edward-luttwak-interview/>
35. Mitchell W. Strategic Sequencing, Revisited. *The Marathon Initiative*. October 18, 2024. URL: <https://themarathoninitiative.org/wp-content/uploads/2024/10/Strategic-Sequencing-Revisited-Final-2024-10.pdf>
36. Меркель рассказала, почему отказала Украине в членстве в НАТО. *Зеркало недели*. 21 ноября 2024 р. URL: <https://zn.ua/WORLD/ispuhalas-chernomorskoho-flota-rf-v-krymu-merkel-rasskazala-pochemu-otkazala-ukraine-v-chlenstve-v-nato.html>

References

1. Khamitov, N., Lyubyvyy, Ya. (2020). Yevrointehratsiya i suverenitet Ukrayiny: ekzystentsial'no-osobystisni ta ekzystentsial'no-komunikatyvni vymiry. *Lyudyna. Ekzystentsiya. Kul'tura. Pidkhid filosos'koyi antropolohiyi yak metaantropolohiyi: zb. nauk. pr.* Kyiv: KNT, ss. 35–59. [In Ukrainian].
2. Dubov, D. (2007). “M”yaka” desuverenizatsiya krayin-chleniv Yevropeys'koho Soyuzu. *Politychnyy menedzhment*, 5, ss. 148–159. [Online]. Available from: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/dubov_m_iaka.pdf [In Ukrainian].
3. Biscop, S. (2018). *European Strategy in the 21st Century: New Future for Old Power*. New York: Routledge. [In English].
4. Vykryvayemo mify pro Rosiyu, yaki nasadzhuye Putin. (2021). *Universum*, 7–8. [Online]. Available from: <https://universum.lviv.ua/data/magarticles/files/2933.pdf> [In Ukrainian].
5. How to end Russia’s war on Ukraine. (2023, 3 October). *Chatham House*. [Online]. Available from: <https://www.chathamhouse.org/2023/06/how-end-russias-war-ukraine/summary> [In English].
6. *European Commission. Towards an EU Response to Situations of Fragility*. Brussels, 25.10.2007. [Online]. Available from: https://capacity4dev.europa.eu/library/towards-eu-response-situations-fragility-0_en [In English].
7. Zarembo, K.V. (2013). Spil’na zovnishnya ta bezpekova polityka ES: postmoderna vidpovid’ na moderni vyklyky. *Aktual’ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: zb. nauk. pr.*, Vyp. 114, ch. II, ss. 21–27. [Online]. Available from: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/54/37> [In Ukrainian].
8. *A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy*. June 2016. [Online]. Available from: https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en [In English].
9. Five principles guiding the EU’s policy towards Russia. (2016, 14 March). *European Parliament*. [Online]. Available from: <https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/five-principles-guiding-the-eu-s-policy-/product-details/20220114DPU32022> [In English].
10. The European Union’s Global Strategy Three Years On: Looking Forward. *The Diplomatic Service of the European Union*. [Online]. Available from: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-unions-global-strategy-three-years-moving-forward_en [In English].
11. Churikova, N. (2022, 05 serpnia). Yak viyna, yaku rozv’yazala Rosiya, perekreslyuye hlobalizatsiyu – ohlyadachi. *Holos Ameryky*. [Online]. Available from: <https://www.holosameryky.com/a/rosijska-vijna-perekreslyla-globalizatsiju/6687985.html> [In Ukrainian].
12. Nixon, R. (1992, 10 March). How to Lose the Cold War. *The New York Times*. [Online]. Available from: <https://www.nytimes.com/1992/03/10/opinion/how-to-lose-the-cold-war.html> [In English].
13. Churikova, N. (2025, 03 sichnya). Mikhta: Zakhid ne maye vidpovidi na “rosiys’ke pytannya”, bo ne navazhuyet’sya yoho navit’ postavyty. *Holos Ameryky*. [Online]. Available from: <https://www.holosameryky.com/a/strategia-zakhodu-shchodo-rosiji/7922468.html> [In Ukrainian].
14. Mack, A. (1975). Why big nations lose small wars: the politics of asymmetric conflict. *World Politics*. Volume 27, Issue 2, January, pp. 175-200. [Online]. Available from: <https://doi.org/10.2307/2009880> [In English].
15. How Russia Fights: A Compendium of “Troika” Observations on Russia’s “Special Military Operation” (24 February 2022 – 30 June 2024). *RAND Corporation*. [Online]. Available from: https://www.army.mil/article/286922/how_russia_fights [In English].
16. Vlasjuk, O.S., Kononenko, S.V. (2017). *Kremlivs’ka ahresiya proty Ukrayiny: rozdumy v konteksti viyny: monohrafiya*. Kyiv: NISD. [In Ukrainian].

17. Sus, M., Pfeifer, F. (eds) (2016). European Union in the World 2025: Scenarios for EU Relations with Its Neighbours and Strategic Partners. *Dahrendorf Forum*. [Online]. Available from: https://dahrendorf-forum.eu/wp-content/uploads/2016/05/Dahrendorf_Analysis_EU_2025_15.pdf [In English].
18. Vyshnevs'kyi, Yu., Denysenko, V. (2024, 20 lystopoda). Bila rasa Putina. Demografichni prychny viyny proty Ukrainy. *Dilova stolytsya*. [Online]. Available from: <https://www.dsnews.ua/ukr/politics/demografiya-yak-dvigun-viyni-chi-mig-putin-ne-napasti-na-ukrajynu-20112024-511974> [In Ukrainian].
19. Wallace, B. (2022, 17 January). Judge Putin's intent by the poison flowing from his pen. *The Times*. [Online]. Available from: <https://www.thetimes.com/world/russia-ukraine-war/article/ben-wallace-judge-putins-intent-by-the-poison-flowing-from-his-pen-q53q7dg7j> [In English].
20. Promova Dzhona Herbsta: Tse ne Rosiya proty Zakhodu, tse reaktsiya proty maybut'oho. (2015, 29 kvitnya). *Voks Ukrayina*. [Online]. Available from: <https://voxukraine.org/a-must-read-john-herbst-speech-at-jce-conference-ukr> [In Ukrainian].
21. Dva zabluzhdeniya Zapada. Kak provalilas' vera v universal'nyye instituty i pochemu popytka nasazhdat' ikh mozhet obratnut'sya povtoreniyem tragedii XX veka. (2025, 2 avgusta). *Novaya gazeta*. [Online]. Available from: <https://novayagazeta.eu/articles/2025/08/02/dva-zabluzhdeniia-zapada> [In Russian].
22. Frantsiya nazvala promovu Putina shchodo Ukrainy "paranoyidal'noyu". (2022, 22 lyutoho). *Detektor media*. [Online]. Available from: <https://detector.media/infospace/article/196761/2022-02-22-frantsiya-nazvala-promovu-putina-shchodo-ukrainy-paranoidalnoyu-zmi/> [In Ukrainian].
23. Ukraina i za yeye predelami: formirovaniye budushchego yevropeyskoy bezopasnosti. *Mezhdunarodnaya krizisnaya gruppа*. Doklad po Yevrope № 272. 1 fevralya 2025. [Online]. Available from: https://www.crisisgroup.org/sites/default/files/2025-02/272-europe-security-future-ru_1.pdf [In Russian].
24. Porazka Ukrainy koshtuvatyme SSHA nabahato bil'she, nizh dopomoha: zvit American Enterprise Institute. (2025, 9 sichnya). *Texty.org.ua*. [Online]. Available from: <https://texty.org.ua/fragments/114218/porazka-ukrainy-koshtuvatyme-ssha-nabahato-bilshe-nizh-dopomoha-zvit-american-enterprise-institute/> [In Ukrainian].
25. Stephens, P. (1999, 16 April). Fighting a Just War. *Financial Times*, p. 12. [In English].
26. Western values are steadily diverging from the rest of the world's. (2023, 3 August). *The Economist*. [Online]. Available from: <https://www.economist.com/interactive/international/2023/08/03/western-values-are-steadily-diverging-from-the-rest-of-the-world> [In English].
27. Mykhal'chenko, M.I., Samchuk, Z.F., Shayhorods'kyi, Yu.Zh. (2019). *Zmina tsyvilizatsiynoyi paradyhmy rozvytku Ukrainy: teoretyko-metodolohichnyy analiz*. Kyiv: IPIEnD im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. [Online]. Available from: <https://ipiend.gov.ua/publication/zmina-tsyvilizatsiynoi-paradyhmy-rozvytku-ukrainy-teoretyko-metodolohichnyj-analiz/> [In Ukrainian].
28. Churikova, N. (2022, 05 serpnya). Yak viyna, yaku rozv'yazala Rosiya, perekreslyuye hlobalizatsiyu. *Holos Ameryky*. [Online]. Available from: <https://www.holosameryky.com/a/rosijska-vijna-perekreslyla-globalizatsiju/6687985.html> [In Ukrainian].
29. Biryukov, V. (2023, 2 dekabrya). "Mir budet razdelen na dva lagerya": kakimi mogut byt' kontury novogo miroporjadka v blizhayshiye gody. *Voyennoye obozreniye*. [Online]. Available from: <https://topwar.ru/231292-mir-budet-razdelen-na-dva-lagerja-kakimi-mogut-byt-kontury-novogo-miroporjadka-v-blizhajshie-gody.html> [In Russian].
30. Project 2025: The right-wing wish list for Trump's second term. (2025, 14 February). *BBC News*. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/news/articles/c977njnvq2do> [In English].
31. Bolton, J. (2000). Should we take global governance seriously? *Chicago Journal of International Law*, Vol. 1, No. 2, pp. 205-221. [Online]. Available from:

<https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1090&context=cjil>
[In English].

32. Arbatova, N.K. (2020). Stanet li Yevropeyskiy Soyuz mirovym tsentrom sily? (tendentsii, vozmozhnosti, riski). *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya*, T. 64, № 6, ss. 51–65. [Online]. Available from: https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/06_2020/06-Arbatova.pdf [In Russian].
33. Ovchinskiy, V. (2025, 8 sentyabrya) Pekin voskhodit na mirovoy tron? *Izborskiy klub*. [Online]. Available from: <https://izborsk-club.ru/27293> [In Russian].
34. Luttwak, E. (2023, 4 October). American Power at Home vs. Abroad, China, Immigration, the Competency Crisis, and more. *IM-1776: Online magazine of cultural and sociopolitical analysis*. [Online]. Available from: <https://im1776.com/2023/10/04/edward-luttwak-interview/> [In English].
35. Mitchell, W. (2024, October 18). Strategic Sequencing, Revisited. *The Marathon Initiative*. [Online]. Available from: <https://themarathoninitiative.org/wp-content/uploads/2024/10/Strategic-Sequencing-Revisited-Final-2024-10.pdf> [In English].
36. Merkel' rasskazala, pochemu otkazala Ukraine v chlenstve v NATO. (2024, 21 noyabrya). *Zerkalo nedeli*. <https://zn.ua/WORLD/ispuhalas-chernomorskoho-flota-rf-v-krymu-merkel-rasskazala-pochemu-otkazala-ukraine-v-chlenstve-v-nato.html> [In Russian].

Derzhaliuk O. The Value Dimension of EU Security Policy in the Context of Russia's Full-scale War against Ukraine.

The article is devoted to the analysis of the value dimension of European security policy in the context of Russia's full-scale war against Ukraine. The paper examines the philosophical, political and legal foundations of the European Union's common foreign and security policy, as well as their normative consolidation in the fundamental documents of the European Union. The article states that in the 21st century, the EU has come to understand itself not so much as an economic union as a community of values, where democracy, human rights, the rule of law, and peaceful conflict resolution are not only ideals but also normative foundations enshrined in the fundamental documents of the European Union. Under the influence of these values, the EU's foreign policy strategy is being implemented, the EU's international identity is being formed, its positioning in global and regional spaces is taking place, and relations with neighboring countries are being built. The confrontation between the liberal-democratic model of the West and the authoritarian-revisionist paradigm of Russia, which rejects the universality of Western values and seeks to restore imperial domination, is at the heart of the analysis.

The article examines the historical preconditions for the formation of European value identity, institutional mechanisms for exporting values and internal contradictions within the EU – from the democratic deficit of supranational EU bodies to differences between liberal and right-wing conservative member states. Particular attention is paid to crisis phenomena associated with the global divide between “democracy” and “autocracy.”

Russia's full-scale war against Ukraine has led to a rethinking of the EU's security strategy, demonstrating the need to move towards strategic security autonomy, which is impossible without a common security culture among European countries. At present, Ukraine is one of the leading elements of European security, and its struggle has become a symbol of the resilience of the democratic world. The successful integration of Ukraine into the EU will prove that European civilization is capable of preserving and spreading its values even in times of global instability.

The article argues that strengthening European security is impossible without consolidating values and real political will to protect them, and that Ukraine's victory is a prerequisite for preserving the integrity of the European space.

Keywords: *European Union, security policy, European values, strategic autonomy, Russia's war against Ukraine, liberal international order, EU foreign policy.*